

BuurtSaam Ontwerpend onderzoek

Werken aan een gezond leefomgeving in de sociale buurt

Foto: Rufus de Vries

2. Ontwerpend onderzoek

Het College van Rijksadviseurs (CRa) zet met medewerking van de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (RVS) de ontwerpogave voor gezonde en sociale buurten op de agenda. Door middel van multidisciplinaire samenwerkingen en Ontwerpend onderzoek worden concrete ruimtelijke handvatten ontwikkeld die leefbaarheid, gezondheid en ruimte voor ontmoeting stimuleren in verschillende buurten in Nederland.

U gaat met uw eigen opgave aan de slag. Door onderling leren ontwikkelt u handvatten om concrete stappen te maken naar de uitvoering.

Opzet Ontwerpend onderzoek en voorwaarden

Voor wie?	Gemeenten en lokale netwerken die ruimtelijke strategieën willen ontwikkelen voor leefbare, sociale en levensloopbestendige buurten. Gemeentelijke beleidsstrategie, -innovator of kwartiermaker wonen-welzijn-zorg samen met collega stadontwikkeling en gebiedsmanagement. Deze strategen trekken op met corporaties en lokale buurtnetwerken van wonen, zorg, gezondheid, welzijn, mobiliteit, ontwerp, natuur. De gemeenten hebben budget om stappen te zetten in de uitvoering van de plannen.
------------------	---

<p>Resultaat</p>	<p>Aan het eind van het Ontwerpend onderzoek heeft de gemeente een ontwerpvoorstel bestaande uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een ruimtelijke en sociale analyse van de buurt • Een (toekomstgericht) buurtverhaal • Stedenbouwkundige ingrepen en inrichtingsvoorstellen voor de openbare ruimte • Architectonische ingrepen op gebouwniveau die voorzien in geclusterde woonvormen en ruimte voor ontmoeting stimuleren <p>De ontwerpvoorstellen gaan zowel over de korte als ook over de lange termijn. De resultaten worden onderdeel van de gemeentelijke gebiedsvisie en/of uitvoeringsplannen.</p>
<p>Onderzoeksvraag</p>	<p>Op welke wijze kan een gezonde en sociale buurt gestimuleerd worden?*</p> <p>Speciale aandacht gaat uit naar diegenen die drempels ervaren om goed mee te kunnen doen in de samenleving, bijvoorbeeld door kwetsbaarheid, beperkingen of ouderdom. Immers: een buurt die goed is ingericht voor ouderen en kwetsbaren, levert een betere buurt op voor iedereen.</p> <p>*De onderzoeksvraag is op dit moment nog vrij breed geformuleerd. Samen met de deelnemende gemeentes scherpen we deze vraag aan.</p> <p>De volgende deelvragen kunnen hierbij van belang zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe draagt de directe woon- en leefomgeving positief bij aan de kwaliteit van leven? • Hoe kunnen ruimtelijke transitie daarbij worden benut? • Hoe kunnen huidige gemeentelijke processen worden versneld? • Hoe kan een sociale en gezonde buurt worden bereikt in een context die we niet met 'gezond' en 'sociaal' associëren, bijvoorbeeld in nabijheid van industrie en verkeer? • Hoe kunnen sociale netwerken versterkt worden in buurten met een gemengde samenstelling? <p>Bij 'gezonde en sociale buurt' gaat het in ieder geval om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe de zelfstandigheid van mensen wordt bevorderd? • Hoe de zelfstandigheid van mensen wordt bewaard wanneer de zorgvraag toeneemt? (levensloopbestendig) • In hoeverre mensen regie houden op hun eigen leven? • In hoeverre men bij een verhuizing binnen de wijk het gevoel van 'thuis zijn' behoudt? • Waar ruimte voor ontmoeting en beweging ontstaat? • In hoeverre er een toegankelijk voorzieningenaanbod is? • In hoeverre sociale netwerken in de buurt bestaan?/In hoeverre er sprake is van sociale samenhang? • In hoeverre buurt ook fysiek gezond en sociaal veilig is? • In hoeverre er ruimte is voor eigenaarschap en toe-eigening van de directe leefomgeving door bewoners

<p>Voorwaarden</p>	<p>Voor het Ontwerpend onderzoek wordt geen financiële bijdrage gevraagd. Voorwaarde is de bereidheid om het traject als mede-opdrachtgever te organiseren en te faciliteren. Het CRa zal een substantiële financiële bijdrage leveren voor de advieskosten van de ontwerpteams.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De gemeente neemt het formeel opdrachtgeverschap van het Ontwerpend onderzoekstraject op zich; de gemeente wordt eigenaar van het resultaat. • De gemeente faciliteert minimaal 3 bijeenkomsten in de geselecteerde buurt, waarbij hij/zij gasten meeneemt vanuit het lokale buurtnetwerk. • Een enthousiaste contactpersoon/projectleider is beschikbaar voor 4 uur/week gedurende de looptijd van het traject. De projectleider heeft een actieve samenwerking op buurt/wijkniveau met bewoners, welzijn, zorg, corporatie, GGD, inrichting en beheer en is betrokken bij concrete projecten. • We verwachten van deelnemende gemeenten actieve inzet in de voorbereiding en het begeleiden van het Ontwerpend onderzoek: <ul style="list-style-type: none"> ○ Mede-organisatie van een voorbereidend rondetafelgesprek door de gehele gebiedscoalitie. ○ Actief formuleren en vaststellen onderzoeksvraag inclusief vorm, schaalniveau en omvang van het beoogde eindresultaat. ○ Inbreng van gebiedsgegevens (fysiek en sociaal). ○ Verbinding leggen met lokaal netwerk (LSA kan bewonersorganisaties introduceren en deelnemers van advies voorzien over hoe burgerinitiatieven te betrekken en te faciliteren). ○ Selectie multidisciplinaire ontwerpteams in samenwerking met CRa. • Uw gemeente is bereid om relevante documenten, zoals lokale analyses en beleidsstukken, te delen met de andere gemeenten die deelnemen aan de Werkplaats. • Binnen uw organisatie is draagvlak en bereidheid om intern een vervolgtraject mogelijk te maken. Hier dient men, bij tevredenheid over de onderzoeksresultaten, voor open te staan.
<p>Informatie</p>	<p>Om goed te kunnen beoordelen of uw wijk in aanmerking komt voor BuurtSaam vragen we volgende schriftelijke informatie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Met welke buurt of wijk wilt u aan de slag? • Welke opgave speelt het meest in uw buurt? Op welk schaalniveau speelt deze opgave? • Welke ideeën heeft u zelf al bij de aanpak van deze opgave? Zijn er bewonersinitiatieven actief? Hoe is het grondeigendom in de buurt verdeeld? • In hoeverre is er sprake van een actief bewonersinitiatief? • Hoe ziet de sociale infrastructuur eruit? • Wat zijn de gezondheidskenmerken van de buurt? • Bent u al bezig met een woonzorgvisie? • Wat verwacht u van het resultaat van het Ontwerpend onderzoek?

Selectie	<p>We zoeken naar buurten met verschillende type opgaven en ruimtelijke condities. Het CRa zal op basis van de aanmeldingen een selectie maken van maximaal 6 deelnemers op basis van volgende criteria:</p> <ul style="list-style-type: none">• Overtuigend commitment• Verscheidenheid aan opgaven• Verscheidenheid aan ruimtelijke condities (zoals suburbane woonwijken, nog te bouwen nieuwbouwwijken, bloemkoolwijken, dorpen, stedelijke woonwijken of stadscentra)• Geografische spreiding
-----------------	---

Concept programma bijeenkomsten en tijdsinvestering

Periode juni 2023 tot en met april 2024 (9 maanden)		
	Onderwerp (programmering in concept in samenspraak met deelnemers definitief te maken)	Tijd en plaats
1	Kick-off (P31 en CRa/RVS) <ul style="list-style-type: none"> - Kennismaking - Uitleg proces Ontwerpend onderzoek - Presentatie deelnemers en type vraagstukken; onderlinge uitwisseling 	29 Juni 2023 (ochtend) 6 uur op locatie
2	Opgave specifiek maken Samen met de deelnemers formuleren we een specifieke onderzoeksvraag per buurt. Hierbij draait het altijd om de vraag 'hoe' iets tot stand gebracht kan worden. In een rondetafelgesprek met de gebiedscoalitie wordt de onderzoeksvraag aangescherpt en akkoord bereikt over de specifieke opdracht voor de ontwerpteams die hiermee aan de slag moeten gaan. Hierbij wordt nadrukkelijk de verbinding gezocht met al bestaande lokale netwerken (stadslabs, werkplaatsen, bewonersinitiatieven, zorgprogramma's etc.). Ook wordt besproken hoe deze netwerken in het vervolg kunnen worden betrokken of hoe een bredere groep van de bevolking aangehaakt kan worden. Het beoogde proces en de bijbehorende concrete resultaten is onderdeel van de uitvraag. De voorstellen kunnen ook verbinding maken met andere ruimtelijke of maatschappelijke opgaven, om te zien wat dat aan hefbomen of juist schuring oplevert.	Eind Augustus/ Begin September 2023 6 uur op locatie
3	Selectie ontwerpteams Op basis van de onderzoeksvraag wordt per buurt wordt een multidisciplinair team gezocht, bestaande uit architecten, ontwerpers, stedenbouwkundigen, landschapsarchitecten, professionals uit het sociaal domein en uit zorg en gezondheid. Nadrukkelijk wordt ook een team gezocht wat een antwoord kan bieden op de beoogde werkwijze en de methode van burgerparticipatie. De selectie van de teams vindt plaats in vorm van een meervoudig onderhandse aanbesteding, waarbij het CRa samen met de gemeente offertes opvraagt bij geschikte partijen en op basis van objectieve gronden samen selecteert. Het CRa zal een financiële bijdrage leveren voor de advieskosten voor ontwerpteams.	September- Oktober 2023 6 uur online
	Ontwerpend onderzoek Het proces kan worden ingericht in aantal stappen (per buurt)	
4	Nulmeting Hoe staat het nu met de buurt in termen van sociale en gezonde leefomgeving? Wat is er aan fysieke en sociale infrastructuur, hoe staat het met de buurtbanden, wat is er aan sociaal weefsel, gezondheidsverschillen, welke (ruimtelijke) opgaven spelen er vooral?	November 2023
5	Buurtverhaal met bewoners Hoe wonen bewoners in hun buurt? Wat is het toekomstbeeld van de buurt? Wat zijn ambities t.a.v. gezonde en sociale buurt, relatie met andere thema's?	November- Januari 2023

BuurtSaam is een samenwerking van het College van Rijksadviseurs en de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving en Platform31, met medewerking van LSA Bewoners en een financiële bijdrage van het ministerie van VWS.

	De gemeente helpt het ontwerpteam met het betrekken van personen of organisaties om tot een buurtverhaal te komen. Onder begeleiding van LSA.	
6	Thematische expertsessies Afhankelijk van de specifieke opgave organiseren we minimaal 3 thematische expertsessies. Zorgprofessionals, mobiliteitsexperts, (oudere) bewoners, ecologen, sociologen, participatiedeskundigen etc. voeden de ontwerpteam met hun specifieke expertise.	Januari – Maart 2024 3x 3 uur op locatie
7	Ontwerp en onderzoek Het ontwerpteam bundelt de inzichten in een einddocument. <ul style="list-style-type: none"> • Doorvertaald naar concrete handvatten voor lokale partijen om over te kunnen gaan op realisatie. • Doorvertaald naar ontwerpprincipes die ook in andere wijken toegepast kunnen worden. <p>De vorm, het schaalniveau en de omvang van het eindresultaat kan verschillen per buurt, afhankelijk van lokale context en specifieke ambities. Bouwstenen van een ontwerpvoorstel zijn een analyse van de buurt, voorstellen voor andere inrichting van buitenruimte, stedenbouwkundige ingrepen en transformatie van gebouwen. Deze voorstellen worden uitgewerkt in schematische tekeningen, impressies en een beeldend buurtverhaal. Indien mogelijk worden bouwstenen van de ingrepen ook voorzien van een maatschappelijke business case, en wordt er een idee gegeven over een concrete (fysieke) ingreep waar 'zo snel mogelijk' mee gestart kan worden. De gemeenten zullen na oplevering de eigenaar worden van de onderzoeksresultaten.</p>	Tot April 2024
6	Presentatie en reflectie De uitkomsten van het Ontwerpend onderzoek worden gedeeld binnen de werkplaats. We vragen de coalities ook te reflecteren op het onderzoeksproces: wat ging er (minder) goed?	April 2024
7	Eindbijeenkomst P31 i.s.m. CRa/RVS Ontwerpend onderzoek Gezamenlijke eindbijeenkomst met gebiedscoalities van het Ontwerpend onderzoek. Presentaties van de gebiedscoalities, stavaza gebiedsplannen en geleerde lessen.	Eind 2024 4 uur op locatie